

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

BAŞLARKEN

Çin tarihinin 3500 yıllık hikâyesine başlamadan önce şunu belirtmeliyiz ki, 20-25 yıl öncesine kadar Çin dendiğinde bizim kuşağımızın aklına *Mao Zedong* gelirdi. Bunu özellikle ve peşinen belirtmemizin nedeni, bugün Çin dendiğinde yeni kuşakların aklına hemen, kalitesiz, *kullan at* türünden sudan ucuz malların gelmesidir. Çinliler yerli mallarımızla iç piyasada rekabet ettikleri gibi, 2010 yılı haziran ayında gazetelerden öğrendiğimize göre, ekonomik çöküntü yaşayan Yunanistan'da liman satın alarak Yunanlılarla ortak olarak Avrupa pazarlarında Türk ihraç mallarıyla rekabete girişecekmiş. Bazı dükân sahipleri vitrin camına çok haklı olarak şöyle yazmış: "*Çin malı kullanma. Babalar işsiz kalmasın.*" Oysa çok değil, elli yıl kadar önce Sovyetler Birliği ile Çin'in arası açıldığında, Stalin'in ölümü üzerine yerine geçen Sovyet lideri Nikita Kruşçev, "*iki Çinli bir tek pirinç kâsesini, dört Çinli bir pantolonu paylaşır*"¹, diye propaganda yapıyor, Çin'i, Çinlileri ve Mao'yu küçümsüyordu. Amerikalılar da 1953'de, Çin'in kendi halkını beslemeye yete-

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

cek besini hiçbir zaman üretemeyeceğini, İngiliz-Fransız-ABD ortak yönetimi olmadan Şanghay limanını bile işletemeyeceğini söylüyordu.

Sovyetlerin Lenin'den sonra başa geçen lideri Stalin de Çin'i küçümser, Mao'yu "bir asi köylü şefi" olarak görürdü. Sovyetlerin amacı, Çin'i de bir bütün halinde yutarak Pasifik Okyanusu'na uzanmaktı. Bu hesap, Çarlık Rusya'sının da en büyük düşüydü. Sovyetler, politikalarını yıllarca bu umut doğrultusunda yürüttüler. Ne var ki Mao, tam bağımsız bir Çin düşlüyordu ve enternasyonal masalına kanarak koskoca ülkeyi Sovyet uyduyu konumuna düşürmeye hiç de razı görünmüyordu. Mao'nun, hileli söz dizeleriyle alt edilemeyecek bir engel olduğunu anlayan Sovyetler, planları suya düşüncüce doğrudan ve dünya kamuoyu önünde açıkça Çin'i hedef almaya başladı. Kruşçev, Çin'den söz ederken "Sarı Tehlike" diyordu. Bu deyim, yani "sarı" sözcüğü, ırkçı kuramcılarının yaptığı sınıflandırmanın ürünüdür, yoksa Sarı Irmak'ın sarısı değil. Öte yanda, Batının ırkçı kuramcıları Çinlilere, insan olarak zerre kadar değer vermiyor, onları zencilerin bir üstünde yer alan aşağı bir ırk olarak niteliyorlardı. Bu gibi konuları "*Arsızlık ve Kültür / Batının Kültürü Dış Politikasını Nasıl Yönlendiriyor?*", adını verdiğimiz kitabımızda değerlendirmiştik.

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

Ağır aşığlamaya karşılık, gerçek hayatta tersi gerçekleşti. Söz konusu kuramların ortaya çıktığı ve beslendiği, İngiliz, Fransız, Amerikan ve Alman emperyalizmine karşı isyan bayrağı açan ve bütün cepheelerde onları dünya kamuoyu önünde kesin yenilgiye uğratan Çinliler oldu. Sözde bilim adamı kuramcılarının söylediklerinin tam tersi gerçekleşmiş, sözde en alttakiler sözde en üsttekileri yenilgiye uğratmıştı. Sıkı bir İtalyan komünist gazeteci olan M. Antonietta Macciocchi'nin 1954'de kaleme aldığı bir makalesinde belirtildiği gibi, "*Çinliler onları kumarhaneleri, afyon tekkeleri, kerhaneleri, casusları ve fahişeleriyle birlikte sürüp attı*"². Mao önderliğindeki Çin İhtilâli, gerçekten de emperyalizmin yenilgisini ifade ediyor. Daha ümit var bir deyişle, yenilgiler zincirinin başlangıç evresini.

Bizim kuşağımızın üniversite yıllarındaki sert siyasi çalkantı ortamında, birçok komünist lider arasında iki komünist lider hakkında derin görüş ayrılığı yoktu. Bunlardan biri Küba lideri Kastro, diğeri Çin lideri Mao. Her ikisi de İngiliz-Fransız ve ABD emperyalizmine pabucunu ters giydirmiş, karizmalarında derin yarıklar açmışlardır. Bizler, söz konusu iki liderin inanılmaz mücadelesini, olağanüstü gayretlerini ve sabırla kazandıkları zaferlerini her zaman takdir ettik. Onlardan dersler çıkardık ama takdirlerimizi onların taklidine kadar vardırmadık. Bir başka deyişle, yaşadığımız coğrafyayı şaşırmadık. Bunun

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

nedeni, temel bir konuda Mao gibi düşünmemizdir. Mao halkına şöyle yol gösteriyordu: “*Kendi gücümüze güvenelim.*” Bu, son derece saygıdeğer söz, bizim için de vazgeçilmez kuraldı.

Mao'nun sonradan sonraya söylemeye başladığı bu sözleri Büyük Atatürk ondan 50 yıl önce söylemekteydi. Üstelik Mao'nun bu sözleri sarf etmesinin nedeni, büyük ümit beslediği SSCB'nin Çin'e yardımı tek yanlı olarak kesmesidir. Bu sürpriz karşısında sosyalist enternasyonal söylemlerini terk eden Mao, Çin'i aldatanları, sosyalist söylemleri yem olarak kullanarak sömürgeye çevirmeye çalışanları, halkına duyurdu. Oysa biz, kendi gücümüze güvenmek, yabancı güçlerden medet ummamak ilkesi üzerine kurulmuş Türkiye olarak, ülkemizde istikrarlı bir gelişme çizgisi tutturamadık. Tam bağımsızlık, dış politikamızın kalıcı temel ilkesi olamadı.

Çin bürokrasisiyle ilk kez 1981'in ilk aylarında Çin'in Bağdat Büyükelçiliği'nde karşılaştım. O yıllarda Kerkük Ovası Sulama Projesi'nde ve bir Türk şirketinde çalışıyordum. Irak hükümeti beklenmedik bir karar alarak, şirketimizin Türkiye'den işçi getirmesini yasakladı ve mevcut Türk işçilerimizin sayısını da dondurdu. Bize baskı yaparak, öncelik Çin'de olmak üzere Uzakdoğu'dan işçi getirmeye yönlendirdi -Irak ve Çin Bağlantısızlar bloğuna bağlı idiler-. Şirketim sorunu

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

çözmek üzere beni görevlendirince ilk görüşmeyi Bağdat'taki Çin ticaret ataşesiyle yaptım.

Ataşe önce işçi hakları üzerine uzunca bir konferans çekti. Ne var ki, öne sürdükleri şartlardan biri işçilerin maaşlarının ellerine verilemeyeceği ve maaşların büyük elçiliğe teslim edilmesi gerektiği idi. Ataşenin burnu büyük tutumu ve özellikle de amacı anlaşılamayan ilginç talepleri yüzünden Çin'den işçi getirmekten vazgeçtik ve Tayland'a yönelmek zorunda kaldık. Bu yüzden Çin seyahatimiz suya düştü ama Çinhindi'nde incelemeler yapmak kısmet oldu.

Çinli diplomatın işçi haklarının en büyük koruyucusu pozunda işçi simsarı gibi davranışları o günden beri aklımdan çıkmaz. Çin'e, Çin'le ilgisi olan her şeye yönelik merakım o görüşmeden sonra iyice arttı. Yıllardır Çin'e giden Türk işadamlarıyla konuşurum, gidecek olanlara sorularımı önceden sıralarım, Çin hakkında ne bulursam okurum. Biraz büyük konuşmak gibi görünecek belki ama Çin'le ilgili Türk televizyonlarında yayınlanan bütün belgeselleri birkaç kez izlediğimi bile öne sürebilirim. Bütün bu çabalarımın sonucu olarak içimde cesaret uyandı. Bu konuda tuttuğum notları ve arşivimde saklamakta olduğum önemli bilgileri elinizdeki kitapta, her zaman yaptığım gibi, kaynaklarını da zikrederek yayınlamaya karar verdim.

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

Otuz yıldan beri süren Çin merakım zamanla, benim gibi, “Maocu” olmayan dünya entelektüellerine yayıldı. Son yıllarda medyada Çin’le ilgili her gün mutlaka bir ya da birkaç haber yer alıyor. Kâh ekonomisinden, kâh turizminden ve kâh iklim felaketlerinden ve özellikle de Türk ekonomisi üzerindeki olumsuz etkilerinden söz edilmeyen gün yok gibi.

Uzun zamandan beri Çin’le ilgili tartışmalar artarak sürmektedir. “Çin’i nasıl bir gelecek bekliyor?” sorusu, uluslararası politikada merkezdeki sorulardan biri. Birçok alanda, gelecekle ilgili tahmin veya beklentilerin cevaplanması, Çin’in geleceğiyle yakından ilgili. Bir başka deyişle, Çin’in geleceği üzerinde görüş bildirmeden cevaplanmış sayılamayacak birçok stratejik konu var. Mesela dünya ticaretinin geleceği, ABD ekonomisinin yapısal bozukluklarına daha ne kadar dayanabileceği, küresel iklim değişimleri, petrolün ne zaman tükeneceği, petrol fiyatlarının daha ne kadar yükselebileceği, gibi sorular üzerinde tutarlı ve yeterli dayanakları olan görüş bildirebilmek için Çin’in durumunu izlemekte olanlardan biri olmak gerekir. Çin’le ilgili diğer bir stratejik soru, “Çin fırsat mı, yoksa tehdit mi?”, şeklinde iki uca aynı cümlede yer veren sorudur. Çin üzerine tartışmalar sürmekteyken, bu gibi sorular sayesinde artan ilgi ve yoğunluktan dolayı, konu entelektüeller arasında mıcıklanan bir konu olmaktan tamamen çıktı ve tabana yayıldı.

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

Öne sürülen görüş, düşünce ve izlenimleri anladıkça bu tartışmalara katılmak gerektiğine karar verdim. Acaba, Çin'in kültürel genlerini sergileyerek, tartışmaların daha sağlam bir zemine çekilmesine katkıda bulunmak mümkün olabilir mi, diye düşündüm. Edindiğim olanca bilgiyi çöpe atmamalıydım. Üstelik etkin çevrelerde öne sürülen bazı tezler gerçeklerle pek uyuşmuyordu. Bunlar, uzun yılların emeğine dayanmayan, gazetelerde yer alan gündelik değerlendirmelerden öte geçmeyen, daha ziyade dış basında yer alan görüş ve düşüncelerin kopyalanmasından başka bir şey olmayan, kolaycı-polemikçi biçimdeki tartışmalardan ibaretti.

Medyayı izlemekte olan herkesin kolayca fark edebileceği gibi, Çin, son zamanların geleceği en fazla merak edilen ülkedir. Ekonomisi “sosyalist pazar ekonomisi” olarak nitelenen ülke, (ticaret hacmini ölçüt alarak) 2020 yılında dünyanın süper gücü olmayı hedeflemiş durumda. Ne var ki, süper güç olma yolunda olduğu şeklindeki söylemler, kendisi tarafından değil, dışarıda dillendiriliyor. Çin yönetimi, başından beri tevazu içinde bir tutum sergiliyor. Çinliler 1970 Nisanında uzaya ilk uydularını fırlattıklarında ve aynı yılın ekim ayında ilk nükleer bombalarını patlattıklarında Mao dünyaya bir mesaj yayınlarak “Çin henüz büyük bir devlet değildir”, demişti. 1 Ocak 1971’de resmi nitelikte *Halkın Gazetesi*’nde yayınlanan bir makale aracılığıyla, “...Çin ne

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

Çin ilk nükleer denemesini 1970’de yaptı. Fransa ise on yıl önce 1960’da yapmıştı. Uluslararası platformlarda her ikisinin de sözü daha fazla geçer oldu. Karikatür, Kızıl Çin’i ve Fransa’yı uluslararası arenada burnu büyük davranmakla hicvediyor.

şimdi ne de gelecekte hiçbir zaman ve hiçbir şart altında bir süper devlet gibi hareket etmeyecektir”, diye dünyaya ilan ettiler³. Mao’nun küçük Kızıl Kitabında yer alan aşağıdaki sözler, günümüzde de Çin yönetimi tarafından dış politikalarının ana ilkesi olarak öne sürülmektedir⁴:

“Her şey durmadan geliyor. 1911 devriminden bu yana sadece 45 yıl geçti ama bugün Çin’in çehresi tamamen değişmiştir. *Bundan kırk beş yıl sonra, yani 21. yüzyılın başlangıcı olan 2001 yılına kadar Çin’in çehresi daha da büyük değişiklikler geçirmiş olacaktır. Çin sanayileşmiş güçlü bir sosyalist ülke olacaktır. Ve böyle olması gerekir. 9.600.000 kilometrekarelik bir yüzölçümüne ve 600 milyonluk bir nüfusa sahip bir*

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

ülke olan Çin, insanlığa daha da büyük katkılarda bulunmalıdır. Çok uzun bir süredir bu katkı pek az olmuştur. Bundan üzüntü duyuyoruz. Fakat *alçak gönüllü olmalıyız, hem de sadece bugün değil, kırk beş yıl sonra da. Her zaman alçakgönüllü olmalıyız.* Uluslararası ilişkilerimizde biz Çin halkı, büyük devlet şovenizmini kesinlikle, kökünden, toptan ve tamamıyla tasfiye etmeliyiz.”

Çin’in süper güç olmasıyla ilgili günümüzdeki iyimserliğin kaynağı sadece Kızıl Çin’in eski dostları değil. Çin’de yatırım yapmış olan iş çevreleri de Çin’in geleceği konusunda toz pembe diyebileceğimiz tablo çiziyor. Geçenlerde ABD’deki bütün servetini gizlice elden çıkararak Çin’e tamamen yerleşmeye çalışan Amerikalı bir milyarderle ilgili haber, Çin’in geleceği hakkında iyimser beklentileri güçlü bir biçimde besledi.

Bütün bunlara karşılık, önüne büyük hedefler koyan ve kendisini sosyalist olarak niteleyen ülkede gelir dağılımı son derece bozuk. Ayrıca aradaki uçurum giderek derinleşiyor. Bunun yanında “sosyalist” Çin, serbest ticaret antlaşmaları sayesinde nüfuz ettiği ülkelerde de, rekabet kaygısıyla toplumsal yapının bozulmasında rol oynuyor.

Ülkede sosyalistlik iddiasında *Tek Parti* yönetimi var. İşin en ilginç tarafı, türeyen sayısız süper zengin hepsi Komünist Parti’nin üyesi ve

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

yakın adamı konumunda. –Bu gibi durumların Çin tarihi boyunca birçok kez karşımıza çıktığını metinde inceleyeceğiz.– Zaten, Deng Sioping’in yeni ekonomi programını yürürlüğe koyduğu 1978 yılından 1993’e kadar, devlet memurlarının üçte biri görevinden ayrılarak kendi işlerini kurmuşlar ya da özel sektöre geçmişler⁵. Yani, Çin’in dışa açılma döneminde ortaya çıkan yapılanmanın merkezinde Komünist Parti zaten yerini almış.

Rejimin adı ne olursa olsun, *sosyalist-kapitalistler* servetlerini, açlık sınırında çalıştırdıkları işçiler sayesinde kazanıyor. Küresel rekabette neredeyse tek dayanakları bu işçiler. İşçileri savunacak muhalefet de ortada yok*. Gazeteleri devlet çıkartıyor. Televizyon kanallarının tamamı devlete ait. Sendikalar bile devlet dairesi olarak örgütlenmiş. Komünist Parti’nin Türkiye’nin nüfusu kadar üyesi var. Ülkeyi işte bu, hem devlet memuru hem de Parti’nin üyesi konumundaki 70 milyon kişi yönetiyor. Rüşvetin ülkenin en büyük belası olduğu ve hukukun yerini işgal ettiği konusunda görüş birliği var. Öyle ki yaygın rüşvetçiliğin gıda maddesi sıkıntısına bile yol açtığı biliniyor. Devasa bürokrasinin damarlarının

* The New York Times gazetesi, Haziran 2010’da Çin’de grev dalgasının yayılmakta olduğunu duyurdu. Maliyetlerini düşürmek için yatırım yapan birçok uluslararası şirkette çalışan Çinli işçilerin grev yaptıklarını ve telaşa kapılan söz konusu şirketlerin yüklü ücret artışlarını kabul etmek zorunda kaldıklarını yazdı.

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

dan rüşvet akıyor. Rüşvet bürokrasinin kapılarını açan anahtar konumunda. Özellikle çok düşük maaşlarla çalışan alt bürokrasi kadroları geçimini rüşvetle sağlıyor. John Naisbitt, *Global Paradoks* adlı eserinde, Çin'de iş yaparken “başarı tekerleklerinizi yağlamanıza yardım eden etkili insanlarla ilişki kurmak gerektiğini”, söylüyor ve rüşvetin Çincesini de veriyor: *Guanxi*.

Parti ileri gelenlerine ait iş yerlerinde işçiler 15 saate yakın çalıştırılıyor. Mesai saatinde tuvalete gitmek bile yasak. Giden olursa tuvalet temizleme cezasına çarptırılıyorlarmış.–Tuvalet temizlemek Mao döneminde profesörlere bile gerektiğinde, eşitliği göstermek adına yaptırılan bir işti.– İşçilerin pek çoğu kırsal kesimden gelmiş, sağlıklı koşullarda tıka basa dolu koğuşlarda yaşıyor. Yıkanmak için sadece bir kova su kullanma hakları var. İşletmeler işçilerle yaptıkları sözleşmelere “*intihar etmek yasaktır*”, diye özel bir madde koymuş. Gelin görün ki intiharlar artıyor. Bir gazete haberinden öğrendiğimize göre, *Apple* ve *HP* gibi küresel şirketlere üretim yapan *Foxconn* adlı bir fabrika, son 6 ayda 10 işçinin intihar etmesi yüzünden 175 dolar olan aylık ücretlerini 290 dolara çıkartarak, yüzde 65 oranında zam yapmak zorunda kalmış⁶.

John Naisbitt, 1994 yılında yayınladığı *Global Paradoks* adlı eserinde, nasıl olabileceksen, “*Komünist Parti ile kapitalizm birlikte olmak zo-*

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

runda”, diyor. Geçen 16 yılda bu değerlendirme henüz yanlışlaşmadı ama Komünist Parti’ nin içi boşaltılmış bir zarftan ibaret kaldığı söylenebilir. Çin’in dünyadaki yandaşları, her ne demek oluyorsa, “Çin’e özgü sosyalizmden” söz ediyor. Bu sözler, bir anlamda, zevahiri kurtarmayı amaçlayan sözlerdir. Tek Parti diktatoryası sürdükçe, yandaşlar, sergilenen dönüşümü, “sosyalizmin özgün biçimi” olarak niteleyerek kaçak değerlendirme yapacaklar. Bu gibi tutumlar, başka yerlerde de karşımıza çıkıyor.

Mao zamanında, politika hayatın merkezine yerleştirilmişti. Oysa yeni nesil tamamen apolitize edilmiş. Kendilerinden kişisel geleceklerini düşünmeleri ve para kazanmaları isteniyor. Telkinler bu yönde. Buna rağmen politika literatüründe iki laftan biri demokratlık. Anlaşılan o ki Çinliler, demokrasi dendiğinde *kişisellik* anlıyor. Nitekim John Naisbitt de, 1993 yılında, adı geçen eserinde, “Çinlilerin kafasında politika değil para var”, diye yazmış.

Çin yönetimi, inanılmaz çelişkilerin yan yana olduğu ülkeyi yönetmeyi kolaylaştıracak biçimde **birey inşa etmeye** bakıyor; zıtlıkları “doğallaştırmak” sorununu Konfüçyüsçü ahlak felsefesiyle aşmaya çalışıyor; Çin kültür değerlerinden kapitalizmi özümsemeyi sağlayacak özgün bir felsefe okulu ortaya çıkarmak için büyük çaba harcıyor ve kısacası Konfüçyüsçülük ile kapitalizmi evlendirmek istiyor. Ülkenin her yerinde, Kültür Devrimi’yle 50 yıl önce

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

Konfüçyüs'ün eserlerini bile yakan Komünist Parti desteğinde Konfüçyüs konferansları düzenleniyor (1993). Öyle ki bu felsefeyi dünyaya da ihraç etmeye kalkışıyorlar. Tarihin en eski uygarlık merkezinin Çin olduğunu, ülkenin tarih boyunca insanlığı aydınlatan düşünürler yetiştirdiğini öne sürüyorlar. Mao zamanında da Çinlilerin, *“insanlığın engin yaratıcıları olduğu”, “Çin halkının sıra dışı zeki olduğu”, “kendini güçlendirmek konusunda tükenmek bilmez derecede gayretli bir halk oldukları”,* telkin edilir, böylece özgüven aşılama suretiyle Batılılar karşısında aşağılık duygusuna düşmeleri engellenmeye çalışılırdı. Böylece emperyalizmin tuzak nitelikli telkinleri karşısında halka adeta “tetanos aşısı” yapılmak istenirdi. Günümüzde Çin’de görülen üretim bolluğu ve muazzam çeşitliliğin arkasında Mao dönemindeki söz konusu telkinlerin çok büyük rolü vardır. Kitabımızda sona doğru bu konuya özellikle eğileceğiz.

Türkiye gibi, ABD’nin ağır baskısı altında varlık mücadelesi veren ülkeler için, ikinci bir süper güç olarak Çin’in ortaya çıkışı aslında bir umut. Bundan dolayı, süper güç olarak Çin kulluklara hoş geliyor. Bu sayede manevra sahamızın genişleyeceğini umuyoruz. Ne var ki Çin’ in süper güç olacağı ve güvenli bir geleceğe doğru yol almakta olduğu şeklindeki görüşlerin ne ölçüde sağlıklı olduğu, gerçeklerle ne ölçüde örtüş-

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

tüğü konusu üzerinde pek durulmuyor. Elinizdeki kitap bu sorunun cevabını okuyucuya bırakmıştır. Buna karşılık, bu konuda görüş oluşturmaya yarayacak “köşe taşı” niteliğindeki tarihsel olguları birer birer incelemeye çalıştık.

Çin konusuna eğilmemizin diğer bir nedeni de yayınlamakta olduğumuz İŞBİRLİKÇİ DİZİSİ’dir. Kitap bu kapsamda daha önce kaleme alınmış uzunca bir makale idi. Yukarıda sıraladığımız nedenlerden ötürü kapsamı genişletilerek elinizdeki son şekli verildi. Özetle ifade edecek olursak, *bir yandan*, kendi halkı üzerinde egemen kalabilmek için dış güçlere yaslanmayı benimsemiş yönetim anlayışı sergilenmek istenirken, *diğer yandan da* Çin’in geleceği üzerinde sağlıklı öngörülerde bulunabilmek adına Çin tarihinin kritik olgularına yer vermektedir.

İşbirlikçilik olgusu, Çin tarihinde geniş ölçüde yer işgal eder. Kendi halkı üzerinde hâkimiyet kurmak ve/veya hâkimiyetini korumak isteyen egemenlerin dış güçlerden yardım istemesi, tarih boyunca Çin’i yönetmiş olanların fütursuzca başvurdukları etkili bir yöntem, bir araç, adeta en güçlü silahtı. İnsanoğlunun tarih boyunca yaşadığı tecrübeler, olaylardan çıkardığı dersler, söz konusu tutumun insanlık adına ne kadar kötü sonuçlara yol açtığını gösterdi. Bu yüzden bu gibi davranışlar sergileyenlerin adı yirminci yüzyılın ortalarında işbirlikçi olarak kondu. Eskiden böyle bir deyim yoktu. Biz de tarihe bu

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

gözle bakarak, işbirlikçi taifesinin görür görmez tanınmasına ve tutarlı biçimde, geniş katılım sağlayacak kapsamda tanımlanabilmesine katkıda bulunmaya çalışıyoruz.

Çinlilerin adını koyamasalar bile, işbirlikçilerin varlığını fark etmeleri Mao Zedung'un Çan Kay Şek karşısındaki zaferinin de anahtarıdır. Çan Kay Şek'in arkasında İngilizler, Fransızlar ve Amerikalılar vardı. Üstelik Masondu ve Hıristiyan'dı. Destekçileri ona gemiler dolusu silah yardımı da yapmışlardı. Ne var ki olanca dış desteğe rağmen Çin halkı üzerinde egemenlik kuramadı. Buna karşılık neredeyse dışından tırnağından başka bir şeyleri olmayan Mao'nun askerleri silahları onlardan çaldı (evet çaldı) ve onları yendi. Çünkü tarihi tecrübelerin farkında olan halk, ne vaat ederse etsin, alternatifinin oluştuğunu görünce İngiliz'in, Amerikalının desteğini alanların yanında saf tutmadı. İşbirlikçilik olgusu karşısında öyle acı tecrübeler yaşaya gelmişlerdi ki, ancak ve ancak Mao'nun söylemlerini ve tutumunu inandırıcı buluyorlardı. İnsanlar, Mao'nun vahşetten fayda uman yönetim anlayışına sahip olduğunu nereden bilsin.

Tarih boyunca ihanet ve işbirlikçilik olgusunu araştırmak için yola çıktığımızda, bilgimiz dâhilindeki en fazla malzemenin Asya tarihinde bulunduğu öteden beri farkındaydık. Türklerin tarihi ve Çin'in tarihi eş zamanlı olarak incelendiğinde, ortaya çıkan en bariz gerçek, hane-

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

danların, kendi halkı üzerinde ege- menlik kur- mak, zor zamanlarda iktidarını korumak ve baş- kaldıran halkı sindirmek için dışarıdan, yabancı güçlerden destek araması olgusudur. Başka ül- kelerin tarihlerinde de benzer durum söz konu- sudur. Ama işbirlikçiliğin en yoğun etkileri Çin'de görülmüştür.

İncelemelerimiz, bugün Çin olarak anılan ülkenin tarihi üzerinde Eski Türklerin olağanüs- tü etkin olduğunu göstermektedir. Hatta öyle ki Türkler, tıpkı İran tarihinde olduğu gibi, çoğu kez başrolde görünüyorlar. Buna karşılık, Türk tari- hinin bilinen biçimini almasında Çin'in büyük etkisi olduğu da karşımıza çıkan bir baş- ka ger- çektir. Zaman zaman Türkler Çin tarihini biçim- lendirdiği gibi, zaman zaman da Çinliler Türk tarihinin mecrasını değiştirmişlerdir. Ne var ki, milattan önceki çağlarda tek yönlü denebilecek bir biçimde, ön Türkler ve daha sonra da torun- ları Çin'de hanedanlar kurmuş, yönetmiş veya dışarıdan destek olarak hanedanların koruyucu- su olmuşlardır. Milattan sonraki dönemde ise etkileşmeler karşılıklı olmakla beraber, Türklerin Çin ülkesini dışarıdan çekip çevirmeye daha fazla ağırlık verdikleri görülür. Zaman içerisinde bu gibi değişikliğin nedeni, Türkler arasında *Çinli- leşmeye* ya da *Çinlileştirilmeye* direnme ideoloji- sinin yaygınlaşmasıdır. Çinliden daha Çinli ol- maya çalışan Türklerle karşılaşıldığı gibi, kimli- ğini korumaya son haddinde kararlı Türklerle de

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

karşılaşılır.

Çin'de kendi halkına üstünlük sağlamak ve egemenlik kurmak isteyen hırslı sülaleler, Türklerden yardım isteyerek hanedan kurdukları gibi, egemen hanedandan bezen zayıf konumdaki Çinli sülaleler, ya da doğrudan doğruya yoksul köylüler, Türkleri dışarıdan davet ederek kendilerini yönetmişlerdir. Karşılıklı evliliklerle hanedanlar arasında akrabalık ilişkileri kurulmuş, zaman zaman da Türkler at, Çinliler de top top ipekli kumaş göndererek birbirlerini hediyelere boğmuşlardır.

Genel hatlarıyla özetleyecek olursak, şu veya bu düzeyde bir Çinli kimliği biçimlendikten sonra, Çinlilerin politikası, Türkleri ve akraba kavimleri güçsüz durumda tutmak, birbiriyle kanlı bıçaklı yapmak üzerine kuruludur. Buna karşılık Türkler, Çinliler karşısında nüfusça neredeyse yüzde 1-2 derecesinde azınlıkta olmalarına rağmen, hanedanlar kurmak ve hükümdarı belirleme rolünü oynamak istemişlerdir. Aralarındaki büyük nüfus farkına rağmen, Türklerin rolleri çarpıcı biçimde baskındır. Çünkü Çinliler Türklere rağmen politika yaparlarken, Türkler, sık sık aldıkları davetlere dayanarak, köylülerin desteği, isteği veya rızasıyla gelmişler ve Çin'i yönetmişlerdir.

Dünya tarihinden haberdar sayılabilmek için, özellikle Çin tarihinden de haberdar olmak gerekir. Çünkü tarihin her devrinde dünyanın

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

neredeysse dörtte biri Çin'de yaşamıştır. Matematiksel olarak, Çin tarihini bilenlerin dünya tarihinin dörtte birinden haberdar oldukları kabaca söylenebilir. Bu bağlamda şunu da belirtmeliyiz ki, gelişmekte zorlanan ülkelere ekonomi alanında akıldanelik yapanların Çin ekonomisinin son yüzyıllık seyrini mutlaka incelemiş olmaları gerekir. Aksi halde, kendilerini sahip oldukları unvana dayanarak *yetkili* görenlerin *ehliyetsiz* olduklarından söz edilebilir.

Elinizdeki kitap, Çin ve Türk tarihlerine, merkeze hanedanları ve hükümdarları koyarak değil, halkları ve düşünceleri koyarak işbirlikçilik bağlamında yaklaşmakta, Çinlilerin *kültürel genetiğini* incelemektedir. Bütün bölümler, konuları uygun mesafeden kuşbakışı incelemektedir. Ayrıntılara inilmez. Satırların üzerinden tarihin tünelinde ilerlerken, zaman zaman belli dönemler üzerinde yoğunlaşmakla yetinilmiştir.

Son olarak şunu da belirtelim ki, elinizdeki kitabın hazırlanmasında esas alınan eserleri, kitabın sonunda *Kaynakça* başlığı altında yayınladık. Bunun yanında, bütün kitaplarımızda yaptığımız gibi, dayandığımız kritik bilgileri hangi uzmanın eserinden aldığımızı da *Notlar* bölümünde ayrıca yer verdik.

Saygılarımızla.

Ağustos 2010, BURSA

ÇİN: 3500 YILIN KÖŞE TAŞLARI

-
- ¹ M. Antonietta Macciocchi, **Çin Deyince**, E Yayınları, 1976, sayfa 50
 - ² M. Antonietta Macciocchi, Çin Deyince, E Yayınları, 1976, sayfa 15
 - ³ M. Antonietta Macciocchi, Çin Deyince, E Yayınları, 1976, sayfa 35
 - ⁴ M. Antonietta Macciocchi, Çin Deyince, E Yayınları, 1976, sayfa 36
 - ⁵ John Naisbitt, **Global Paradoks/** Büyüyen Dünya Ekonomisinin Güçlenen Küçük Oyuncuları, Sabah Kitapları, 1994, sayfa 146
 - ⁶ Hürriyet Gazetesi, 7. 6. 2010